

شناخت چالش‌ها و عوامل مؤثر بر توسعه صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر

سعید رضایی علی کمر^۱، محبوبه بابائی^{۲*} و ربابه پورجلی^۳
۱. دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
۲. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
۳. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۸

اطلاعات مقاله چکیده

دولت به منظور ایجاد بستر اساسی برای رشد اقتصادی، آرامش و امنیت در محیط‌های اجتماعی و کاری، افزایش بهره‌وری، پیشگیری از تنش‌های مخرب، برقراری عدالت اجتماعی و رشد و توسعه جامعه، سعی دارد در چارچوب سیاست‌گذاری‌های رفاهی و مشخصاً نظام بیمه‌های اجتماعی، نیروهای مولد جامعه را در برابر مخاطرات اقتصادی مورد حمایت قرار دهد. توسعه، تداوم و اثربخشی پایدار این موضوعات در گرو پویایی دائمی حوزه‌های متولی نظام رفاهی و بیمه‌های اجتماعی است. پژوهش حاضر کیفی و با رویکرد تحلیل مضمون می‌باشد. واحد مطالعه این پژوهش شامل: اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها در انواع رشته‌های بیمه؛ مدیران؛ معاونین؛ کارشناسان و مسئولان کارگزاران بیمه در ۳۱ استان است که به تعداد ۱۸ نفر و از طریق روش نمونه‌گیری قضاوتی انتخاب شدند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر با وجود مشارکت عمده دولت با نگاه حمایتی و بیمه‌ای، بارها دچار تغییرات در قوانین و مقررات اولیه و ضعف در عملکرد شده است. در این رابطه، به منظور شناسایی چالش‌ها و مسائل توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر، گردآوری داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام شد. تعداد کدهای استخراج شده اولیه ۱۵۳۵ بودند که در مرحله بعدی به ۱۱۳ کد تبدیل و در مرحله کدگذاری ثانویه (محوری) به ۴۴ کد فرعی تبدیل شدند که در مرحله کدگذاری گزینشی این تعداد به ۴ کد اصلی تبدیل شدند که عبارت‌اند از: مقوله اول عوامل اجتماعی شامل ۱۲ مؤلفه؛ مقوله دوم عوامل فرهنگی شامل ۹ مؤلفه؛ مقوله سوم عوامل اقتصادی شامل ۶ مؤلفه؛ مقوله چهارم عوامل سازمانی شامل ۹ مؤلفه.

دوره ۵، شماره ۱۴، زمستان ۱۴۰۲
مقاله پژوهشی
ص ۳۱-۱۴

کلید واژه‌ها: صندوق بیمه اجتماعی روستائیان، صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، صندوق بیمه اجتماعی عشایر، بیمه اجتماعی.

مقدمه

صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر یک سازمان دولتی است که به منظور ارائه خدمات بیمه‌ای به این گروه‌ها تشکیل شده است. این صندوق به منظور حمایت از کشاورزان، روستائیان و عشایر در زمینه‌های مختلف از جمله: درمان، بازنشستگی، بیمه تأمین اجتماعی و کمک‌های مالی فعالیت می‌کند. این صندوق به منظور تسهیل دسترسی به انواع خدمات حمایتی و بیمه‌ای برای این گروه‌ها تشکیل شده و نقش مهمی در بهبود شرایط زندگی آن‌ها ایفا می‌کند (خیرخواهان، ۱۳۹۹: ۳۴). سیاست‌گذاری در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی و تعیین خط‌مشی‌ها و راهبردهای کلان، در بردارنده مجموعه‌ای از اصول، نهادها، ساختارها و سازوکارهای شناخته شده است که باهدف تأمین و گسترش امنیت اجتماعی و اقتصادی در حال و آینده تدوین و به مرحله اجرا درمی‌آید (حیدرپور و ملکی، ۱۳۹۸: ۱۴۰). براین اساس، رفاه و تأمین اجتماعی شامل مقوله‌های متعددی از جمله: تحقق عدالت اجتماعی، ایجاد امنیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، فراهم کردن زمینه مناسب برای تحقق رشد و توسعه پایدار، بالا بردن بهره‌وری و کاهش ضایعات از طریق ایجاد تعلق خاطر و عشق به کار، تأمین سطح مناسب معاش و تضمین آن برای نیروی کار، ایجاد آرامش خاطر و عزت نفس در فرد، خانواده و جامعه، ایجاد تفاهم بین کارگران و کارفرمایان در مناسبات تولیدی، می‌دانند. حقوق انسانی، حاکمیت ملی، ثبات اجتماعی و اعتماد عمومی در سایه تحقق نظام تأمین اجتماعی متبلور می‌شود و بخشی از فرایند حرکت به سمت توسعه پایدار را پوشش می‌دهد (سعیدی، ۱۴۰۰: ۹۶). پرداختن به مقوله رفاه اجتماعی در راستای بسط و گسترش عدالت اجتماعی از هدف‌های عمده دولت‌ها و یکی از مسائل محوری در برنامه توسعه اقتصادی- اجتماعی محسوب می‌گردد (قادرمرزی؛ فایقی و ریاحی، ۱۳۹۹: ۲۹۶). دولت‌مردان و سیاست‌گذاران غالباً رفاه اجتماعی را تنها به‌مثابه مسئله‌ای اجتماعی نمی‌نگرند، بلکه با توجه به تاثیر مهم رفاه اجتماعی بر تمامی جوانب جامعه و همچنین رابطه رشد و توسعه اقتصادی با رفاه اجتماعی، دیگر یک مسئله اجتماعی صرف نیست (بونولی؛ جورج و تیلورگوبی، ۱۳۹۸: ۶۰). غالباً دولت به‌منظور ایجاد بستر اساسی برای رشد اقتصادی، آرامش و امنیت در محیط‌های اجتماعی و کاری، افزایش بهره‌وری، پیشگیری از تنش‌های مخرب، برقراری عدالت اجتماعی و رشد و توسعه جامعه، سعی دارند در چارچوب سیاست‌گذاری‌های رفاهی و مشخصاً نظام بیمه‌های اجتماعی، نیروهای مولد جامعه را در برابر مخاطرات اقتصادی مورد حمایت قرار دهد. توسعه، تداوم و اثربخشی پایدار این موضوعات در گرو پویایی دائمی حوزه‌های متولی نظام رفاهی و بیمه‌های اجتماعی است (حیدرپور و ملکی، ۱۳۹۸: ۱۳۸).

در حقوق تأمین اجتماعی، اصل برابری بیمه‌شدگان در برخورداری از مزایای حاکم است. بدین معنا که برخورداری از حمایتی خاص نمی‌تواند مختص به جنس، طبقه، پیروان مذهب یا نژاد خاصی گردد (نعیمی و پرتو، ۱۳۹۹: ۱۳۷) و همچنین تأمین امکانات لازم جهت زندگی شرافتمندانه را برعهده دولت می‌گذارد. هدف بیمه‌های تأمین اجتماعی، تحت پوشش قرار دادن خطرهایی است که موجب کاهش درآمد می‌شود و نظام تأمین اجتماعی می‌بایست در هر وضعیت تهدیدکننده، حداقل استانداردهای لازم جهت تداوم حیات شرافتمندانه را برای جامعه هدف خود فراهم نمایند (بادینی، ۱۳۸۷: ۶۳). اساس برقراری اولیه بیمه‌های اجتماعی در تفکر و سیاست‌گذاری دولت‌های رفاهی است و در این میان بیمه‌های اجتماعی در مقابل مخاطرات سرمایه‌داری برای افراد از اهمیت خاصی برخوردار است و به عنوان ابزار غلبه بر مخاطرات اجتماعی، زمینه نظارت و مراقبت اجتماعی را فراهم ساخته است (بشیریه، ۱۳۹۸: ۲۰۰).

بیمه اجتماعی یکی از مهم‌ترین ابزارها برای تحقق عدالت اجتماعی است. فقدان پوشش بیمه اجتماعی برای سالمندان، نابرابری اقتصادی را تشدید و روند کاهش نرخ فقر را آهسته‌تر می‌کند (Shen & Wil-liamson, 2010:240). بیمه‌های اجتماعی ابزارهای مدیریتی هستند که نقش حیاتی در کاهش تهدیدات زندگی کشاورزان دارند (Wenner, 2019:1).

این مهم با توجه به رویکردهای نوین توسعه روستایی به توانمندسازی و ظرفیت‌سازی روستاییان در فرایند توسعه کمک می‌کند و در پایداری جامعه روستایی تأثیرگذار است. همچنین پایداری فضاهای روستایی در ابعاد مختلف می‌تواند نقش مؤثرتری در توسعه منطقه‌ای و ملی داشته باشد. رشد و توسعه جوامع انسانی برحسب زمان و مکان و باتوجه‌به زیست و فعالیت بخشی از آن‌ها در فضای روستایی، برنامه‌ریزی و توسعه روستایی مفهوم و مصداق پیدا می‌کند. اساساً حوزه‌های روستایی به‌عنوان قاعده نظام سکونت و فعالیت ملی، نقش اساسی در توسعه ملی دارند، چراکه توسعه پایدار سرزمین در گرو پایداری نظام روستایی به‌عنوان زیرنظام تشکیل‌دهنده نظام سرزمین است، لذا دولت‌ها در این مناطق ملزم به اجرای برنامه‌هایی ویژه هستند (رضوانی، ۱۴۰۰: ۱).

با نگاهی اجمالی به سابقه بیمه روستاییان در ایران باید اذعان نمود که حمایت‌ها و بیمه‌های اجتماعی در ساخت مدرن امروزی هنوز آن‌چنان که مورد انتظار است، نتوانسته در مناطق روستایی و در میان عشایر و کشاورزان ایران تکوین و گسترش یابد. اجرای نظام بیمه اجتماعی کارآمد در جامعه روستایی می‌تواند شرایط تثبیت جمعیت فعال و کیفیت زندگی مناطق روستایی و همچنین سرمایه‌گذاری در این مناطق را بهبود بخشد. براین اساس، مهم‌ترین هدف بیمه‌های اجتماعی، حمایت و تأمین در برابر برخی از مخاطرات احتمالی در محیط روستا است که با اجرای درست آن، پایه‌ای از حمایت درآمدی برای روستاییان و به تبع آن کم‌شدن شکاف میان زندگی شهری و روستایی، نابرابری درآمد و همچنین آرامش و اطمینان خاطر برای سرمایه‌های انسانی و سرمایه‌گذاری فراهم می‌شود. (مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، ۱۳۹۸: ۱۳۱).

به نظر می‌رسد صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در جلب مشارکت حداکثری جامعه هدف با چالش‌هایی مواجه بوده است. بررسی فعالیت بیمه‌های تأمین اجتماعی در مناطق روستایی، نشان می‌دهد که روستاییان کشور ما در شرایط مطلوب اقتصادی و اجتماعی به سر نمی‌برند و با انواع محرومیت‌ها روبرو هستند. این مسئله می‌تواند به شدت مانع از توسعه پایدار کشور شود. مسئله مهم درمورد روستاهای ایران، موضوع امنیت شغلی به‌ویژه در زمان سالخوردگی و ناتوانی است. این به معنای این است که جمعیت روستایی باید تا پایان عمر خود مشغول فعالیت باشد. این مسئله به‌عنوان یک عامل سلب انگیزه برای کار در روستا و عامل مشوق برای مهاجرت به شهر به امید یافتن شغلی که دارای بیمه و مزایای آن باشد، مؤثر بوده است. در چنین شرایطی، ارائه خدمات نوین از طرف صندوق‌های بیمه اجتماعی روستاییان، کشاورزان و عشایر نه تنها یکی از ضروریات جوامع مدنی به شمار می‌آید، بلکه به تداوم اقتصاد کشاورزی منجر می‌شود.

در چنین شرایطی به نظر می‌رسد بهتر است تدابیری اتخاذ شود که موجبات امنیت روانی، اجتماعی و اقتصادی روستاییان را فراهم آورد و آنان را به زندگی روستایی امیدوار سازد تا مانع از پیدایش مشکلات بعدی، مانند: مهاجرت، ترک فعالیت روستایی (کشاورزی و دامپروری) و همچنین بروز آسیب‌های اجتماعی گردد. در این راستا نیازمند ارائه سیاست‌گذاری‌های مدرن و راهکارهای سازنده در قالب حمایت‌های صندوق‌های بیمه اجتماعی روستاییان، کشاورزان و عشایر می‌باشیم و دستیابی به این حمایت‌ها منوط به شناسایی چالش‌ها و مسائل مربوط به توسعه خدمات این صندوق‌ها می‌باشد که متأسفانه بررسی‌ها نشان می‌دهد در این خصوص مطالعه‌ای جدی و عمیق انجام نشده است و لذا ضرورت این مطالعه از طرف پژوهشگران این مقاله احساس گردید.

مهم‌ترین هدف صندوق بیمه‌های اجتماعی روستاییان، کشاورزان و عشایر، ایجاد امنیت اقتصادی، پیشگیری از فقر مزمن، ایجاد ثبات اقتصادی در روابط تولیدی، حفظ ارزش‌های مهم جامعه هدف، افزایش بهره‌وری نیروی کار در تولیدات و دستیابی به توسعه مبتنی بر عدالت اجتماعی می‌باشد. نیل به این اهداف در سایه شناخت مسائل و مشکلات موجود در این صندوق‌ها می‌باشد که متأسفانه تا الان به

صورت علمی و عمیق مورد بررسی قرار نگرفته و این مطالعه درصدد دستیابی به این هدف می‌باشد. بنابراین، شناخت چالش‌ها و عوامل مؤثری که برای توسعه خدمات بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر وجود دارد از ملزومات توسعه پایدار به شمار رفته و برای پیشبرد چرخه اقتصادی ضروری به نظر می‌رسد؛ لذا مسئله‌ای که پژوهشگر در این مطالعه با آن مواجه است، این است که باتوجه به دیدگاه اساتید، خبرگان و متخصصان، چه چالش‌ها و عوامل مؤثری برای توسعه و ارتقای خدمات بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر وجود دارد؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

یکی از موضوعات مرتبط باسیاست اجتماعی، مطالعه رهیافت‌ها و کنش‌های حکومت‌ها و دولت‌ها نسبت به موضوعات رفاهی است (محمدی میرعزیزی؛ مهرآرا و متانی، ۱۳۹۹: ۶۷). در واقع مجموعه‌ای از اصول، نهادها، ساختارها، سازوکارها و روابط بین این‌ها نظامی را شکل می‌دهد که از طریق سیاست‌گذاری‌ها، هدف‌گذاری‌ها، برنامه‌ها و راهبردها جهت حفظ ارزش‌های انسانی اجتماعی، سطح مطلوب زندگی افراد جامعه و ارتقای رفاه عمومی گام برمی‌دارد (نعیمایی و شکوری، ۱۳۹۵: ۱۲). نظام رفاه اجتماعی مسئله‌ای جهانی و مورد تأیید دنیا می‌باشد که معمولاً یکی از برنامه‌های عمده دولت‌ها برای تأمین بهزیستی و سعادت انسان‌هاست و باتوجه به نقش و تأثیر آن در توسعه اجتماعی یکی از اهداف عمده سیاست‌های اجتماعی تلقی می‌شود (قادرمرزی؛ فایقی و ریاحی، ۱۳۹۹: ۲۹۶). یکی از اصول مهم در تبیین نظام رفاهی جامعه، میزان سیطره حقوق بیمه در زندگی اجتماعی شهروندان آن جامعه است. امروزه صنعت بیمه از عوامل مهم توسعه کشورها محسوب می‌شود و توسعه بیمه نیز شاخصی برای توسعه کشورها تلقی می‌شود. بیمه در کنار سایر بخش‌ها اقتصاد نقش برجسته‌ای دارد و با پوشش خسارت‌ها احتمالی ناشی از فعالیت‌ها مختلف اقتصاد، انگیزه سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهد و افزایش سرمایه‌گذاری نیز نقش مهمی در رشد و توسعه کشور دارد (کریمی، ۱۳۹۸: ۱۲).

اهداف و وظایف صندوق بیمه‌های اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر

صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر، نهادی اجتماعی برای ارج نهادن به جایگاه جامعه هدف خود می‌باشد. این صندوق در چارچوب عمل به مسئولیت‌های قانونی خویش می‌کوشد به منظور بسط عدالت اجتماعی و جلوگیری از گسترش فقر، خدمات بیمه اجتماعی را به گونه‌ای گسترش دهد که منجر به افزایش کرامت انسانی و تقویت جایگاه اجتماعی جامعه هدف صندوق شود. با این نگاه، صندوق خود را نه نهادی صرفاً اقتصادی و بالادستی، بلکه نهادی اجتماعی فرض می‌کند که در کنار مسئولیت‌های قانونی‌اش، در حد توان برای رفع مشکلات جامعه هدف تلاش می‌کند تا آنان برای زندگی‌شان شوق و امید بیشتری داشته باشند (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۴۰۱: ۱۱). سیاست‌های صندوق جهت قطع زنجیره فقر بین‌نسلی، زمینه‌ساز افزایش امید به زندگی، احساس تعلق خاطر بیشتر به محیط زندگی و استقلال روستائیان و عشایر ایران می‌باشد (مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰).

صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر خود را موظف به توسعه پوشش بیمه‌ای در جهت تعمیم جامعه هدف به بیمه فراگیر افراد غیر مزدبگیر می‌داند. همچنین گسترش فرهنگ بیمه اجتماعی و سهولت دسترس در استفاده از خدمات بیمه‌ای و تنوع بخشیدن و اصلاح نرخ بیمه متناسب با تعهدات از جمله مواردی است که در زمره وظایف صندوق نهادینه شده است (اخوان بهبهانی، ۱۳۹۹: ۱۱). صندوق مکلف به این فعالیت‌ها می‌باشد: ۱. تعمیم و گسترش بیمه کشاورزان، روستائیان و عشایر به افراد مشمول؛ ۲. جمع‌آوری و تمرکز کلیه وجوه موضوع صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر؛ ۳. سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از وجوه جاری و ذخیره شده و ۴. انجام تعهدات موضوع آیین‌نامه (شامل مستمری پیری، از کارافتادگی و فوت) (حیدری، ۱۳۹۹: ۳۹).

مزایای عضویت در صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر عبارت‌اند از:

- مزایای پیری (بازنشستگی): هر زن و مرد روستایی و عشایر که حداقل ۶۵ سال سن و حداقل ۱۵ سابقه پرداخت بیمه داشته باشند می‌توانند از مزایای مستمری استفاده کنند.

- از کارافتادگی ناشی از کار: چنانچه هر روستایی در اثر حوادث ناشی از کار توسط کمیسیون‌های پزشکی صندوق از کارافتاده شناخته شود می‌تواند از مزایای مستمری استفاده نماید.

- از کارافتادگی ناشی از غیر کار: هر روستایی پس از بیمه‌شدن در اثر حادثه غیر از کار، از کارافتاده شود با شروط ملزوم می‌تواند از مزایای از کارافتادگی استفاده نماید.

- برخورداری با ماندگان تحت تکفل بیمه شده متوفی از مستمری: افراد تحت تکفل بیمه شده که فوت نمایند به شروط ملزوم، مشمول دریافت مستمری می‌باشند (مسعودی علوی، ۱۴۰۰: ۱۲۶).

تاریخچه صندوق بیمه‌های اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر

در ایران بیمه‌های اجتماعی کشاورزان و روستاییان در چارچوب قانون بیمه اجتماعی روستاییان برای نخستین بار در سال ۱۳۴۸ به تصویب رسید و مقرر شد روستاییان به منظور ایمن بودن در برابر خطرات احتمالی تحت حمایت‌هایی مانند: بیماری، حوادث ناشی از کار، کارافتادگی و ... قرار بگیرند. پس از تصویب قانون بیمه اجتماعی روستاییان و سپس تصویب قانون اجتماعی در سال ۱۳۵۴ مقرر شد روستاییان عضو شرکت‌های سهامی زراعی در حوزه‌های مختلف بیمه‌ای تحت حمایت قرار گیرند. در بهمن ماه ۱۳۸۳ آیین‌نامه بیمه‌های اجتماعی روستاییان و عشایر از تصویب هیات وزیران گذشت و تشکیل ارکان این صندوق و همچنین تلاش‌های بی‌وقفه آغاز فعالیت این صندوق مراحل تدوین و تصویب خود را طی کرد و تقریباً فعالیت اجرایی این صندوق از اواخر تابستان سال ۱۳۸۴ آغاز شد. براساس سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و تصویب برنامه پنج ساله چهارم توسعه (صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر) در سال ۱۳۸۳ به عنوان دستگاهی مستقل و مسئول در اجرای طرح بیمه در بین روستاییان و عشایر تاسیس گردید (اسلام دوست، ۱۳۸۹: ۷۹).

عملکرد آماری بیمه‌های اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر

در راستای اجرای اصل بیست و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به موجب آیین‌نامه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر که در تاریخ ۱۲/۱۱/۱۳۸۳ به تصویب هیات محترم وزیران رسیده است، صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر به عنوان یکی از چهار صندوق بیمه‌گر اجتماعی زیرمجموعه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، از همان زمان تشکیل و شروع به فعالیت نموده است. اهم فعالیت‌های این صندوق که با همکاری انواع کارگزاری‌های خود، مستقر در برخی از شهرها، مراکز دهستان‌ها و روستاها در سراسر کشور انجام می‌شود به شرح زیر می‌باشد:

- تعمیم و گسترش پوشش بیمه کشاورزان، روستاییان و عشایر برای افراد مشمول صندوق. شامل: روستاییان، عشایر، کشاورزان غیرساکن در روستا، شاغلان فصلی و ساکنان شهرهای زیر بیست هزار نفر، رانندگان حمل بار و مسافر برون‌شهری در روستاها و شهرهای زیر بیست هزار نفر، کارکنان مراکز و شرکت‌های وابسته به سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی و نظام دامپزشکی.

- جمع‌آوری و تمرکز کلیه وجوه موضوع فعالیت‌های صندوق.

- سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری از وجوه جاری و ذخیره شده صندوق.

- انجام تعهدات موضوع آیین‌نامه صندوق شامل مستمری بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت (چینی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶).

در سال ۱۴۰۰ تعداد ۲۱۸۷۸۸۷ نفر به صورت بیمه شده فعال و غیرفعال و تعداد ۱۵۳۱۵۸ نفر به صورت مستمری‌بگیری فوتی و سالمندی و از کار افتاده با جمع کل ۲۳۴۱۰۴۵ نفر، در صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در کل کشور وجود دارند.

جدول ۱. تعداد اعضاء برحسب نوع بیمه شده در سال ۱۴۰۰

نوع بیمه شده	تعداد (نفر)
ساکنین روستا	۱۶۶۶۵۸۲
ساکنین مناطق عشایری	۵۹۹۲۹
کشاورزان غیرساکن روستا	۱۶۶۱۳۰
ساکنین شهرهای زیر بیست هزار نفر	۱۲۰۱۹۷
رانندگان حمل بار و مسافری	۲۱۷۷۶۰
سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی	۶۳۸۶
مدیران و مربیان روستا مهد	۹۱۹
سازمان دامپزشکی	۳۴۰
شاغلین فصلی	۲۵۵
کمیته امداد امام خمینی	۵۸۳۶۱
سازمان بهزیستی	۴۴۱۸۶
جمع کل	۲۳۴۱۰۴۵

منبع: صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر: سالنامه آماری سال ۱۴۰۰.

با توجه به جدول فوق، در سال ۱۴۰۰ بالاترین سابقه بیمه مربوط به ۱ سال با تعداد ۴۶۳۶۰۵ نفر و کمترین سابقه بیمه برای سابقه ۱۷ سال به تعداد ۱۱۱۸ نفر در صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر در کل کشور وجود دارند.

جدول ۲. تعداد مستمری بگیران برحسب وضعیت در سال ۱۴۰۰

سابقه	تعداد (نفر)
مستمری بگیر فوت	۷۷۸۲۰
مستمری بگیر بازنشسته پیش از موعد	۵۰۴۲۱
مستمری بگیر از کارافتاده	۸۷۰۵
مستمری بگیر سالمندی	۱۶۲۱۲
جمع کل	۱۵۳۱۵۸

منبع: صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر: سالنامه آماری سال ۱۴۰۰.

باتوجه به جدول فوق، در سال ۱۴۰۰ تعداد کل مستمری بگیران صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر در کل کشور، برابر با ۱۵۳۱۵۸ نفر می باشند.

موانع توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر

یکی از مهم ترین تفاوت های نظام کاربرین نواحی روستایی و شهری، کم رنگ بودن روابط کارفرمایی در نواحی روستایی است. در صورتی که در صندوق تأمین اجتماعی این روند کاملاً متفاوت بوده و باتوجه به

قانون کار و روابط بین کارگر و کارفرما همه افراد شمول قانون کار، به صورت اجباری تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند. سازماندهی نامناسب نیروی کار روستایی و عشایری یکی از اساسی‌ترین چالش‌ها به شمار می‌رود که توسعه موفقیت صندوق بیمه مذکور را با مشکلات جدی مواجه کرده است و این صندوق به دلیل فقدان نگاه و شناخت مناسب از اقتصاد روستایی و عشایری، با وجود گذشت بیش از یک دهه از عمر خود نتوانسته است زمینه رفع این مشکل اساسی را فراهم کند. «ورمزبار و مرادی» (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای، موانع توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر را شامل موانع اقتصادی، ساختاری، اجرایی، انگیزشی و اجتماعی - فرهنگی عنوان کردند. بدین ترتیب، ضعف در ضوابط، مانع ساختاری را به مانع اساسی تبدیل کرده است. بسیاری از چالش‌های صندوق اعم از اثربخشی نامناسب کارگزاران، اعتماد اندک روستائیان و عشایر، فراهم‌نکردن خدمات متناسب برای روستائیان و عشایر سالخورده و محروم ساختن غیرقانونی آن‌ها در برخی مقاطع، اشاعه نامطلوب فرهنگ بیمه، صدور بی‌موقع کارت عضویت، پوشش ناکافی خدمات، شرایط نامناسب و ناامیدکننده برای عضویت جوانان در صندوق، پرداخت نامناسب مستمری از کارافتادگی و برخورد سلیقه‌ای در این خصوص نتیجه فقدان زیرساخت حقوقی پایدار و منسجم برای صندوق است.

الگوهای نظری بیمه‌های اجتماعی

نظریه تضمین حق^۱ «سیسموندی^۲»: اساس بیمه‌های اجتماعی را مبتنی بر نظریه تضمین می‌داند. وی معتقد است: کارگران ایام جوانی و بهترین سال‌های عمر خود را برای کارفرمایان خود کار می‌کنند، بنابراین حق دارند از کارفرمایان خود در مقابل خطرات مختلف و به خصوص بیکاری تضمین بخواهند. وی بر این باور بود که کارگران معادل کاری که انجام می‌دهند، دستمزد دریافت نمی‌کنند، بنابراین قادر نیستند محصولی را که خود در تهیه آن سهم بوده‌اند، خریداری کنند (فایقی، ۱۳۹۹: ۶۹).

نظریه رهایی از احتیاج: تولیدکنندگان معمولاً میزان و برنامه تولید یا عرضه خود را متناسب با تقاضا تنظیم می‌کنند و هر یک از عوامل تولید و از آن جمله نیروی کار را به نسبتی استخدام می‌کنند که حداقل هزینه تولیدشان مساوی با ارزش فروش باشد. در این حالت، بنگاه تولیدی برای افزایش درآمد خود دستمزد کمی به کارگران می‌پردازد. به عقیده طرفداران این نظریه، این دستمزد فقط برای برطرف کردن احتیاجات روزمره کارگران کافی است و نمی‌تواند خطرات اجتماعی که برای آن‌ها روی می‌دهد را جبران کند. آن‌ها معتقدند که با پرداخت مزد معمولی، احتیاجات کامل کارگران برطرف نمی‌شود و برای جبران این احتیاجات باید به وسیله بیمه‌های اجتماعی اقدام شود (Townsend, 2019: 23).

نظریه خرده فرهنگ دهقانی^۳ «راجرز^۴»: بر اساس نظریه «راجرز»، برنامه‌های دگرگونی اجتماعی در روستا، اگر بر پایه شناخت ارزش‌ها، وجه‌نظرها و انگیزه‌های دهقانان استوار نباشد؛ شکست می‌خورد؛ بنابراین مجریان برنامه‌های توسعه روستایی باید ویژگی‌های جمعیتی مخاطبان و گیرندگان برنامه‌های خود را به دقت مدنظر داشته باشند. فرهنگی بر اساس نظریه «اشاعه نوآوری^۵» فرایندپذیرش، برداشتی سنتی از فرایند تصمیم‌نوآوری است که شامل این مراحل است: الف. مرحله آگاهی؛ ب. مرحله ترغیب؛ ج. مرحله تصمیم؛ د. مرحله اجرا؛ و. مرحله تثبیت (صدفی، ۱۳۹۹: ۳۴۱).

نظریه دولت رفاه^۶ «جرمی بنتام و جان استوارت میل^۷»: اندیشه دولت رفاه این است که سنگ بنای دولت رفاه فرد است و دولت رفاه برای توسعه هماهنگ او طرح ریزی شده است؛ بنابراین هدف

۱. The theory of Guaranteeing the Right

۲. Sismondi

۳. Theory of Peasant sub-Culture ...

۴. Rogers

۵. Diffusion of Innovations

۶. Welfare State Theory

۷. Jeremy Bentham and John Stuart Mill

دولت رفاه تأمین حد اعلای پیشرفت و راحتی فرد است و همه فعالیت‌های آن به رفاه عمومی مربوط است (فولادیان و فاطمیان، ۱۳۸۸: ۱۱). بنابراین با توجه به نظریه دولت رفاه که هدف آن تأمین حد اعلای پیشرفت و راحتی فرد است و رفاه عمومی مردم را در اولویت قرار می‌دهد می‌توان به این نتیجه دست یافت که ارائه خدمات تأمین اجتماعی برای روستاییان می‌تواند یکی از برنامه‌های دولت رفاه برای تأمین آسایش و رفاه عمومی مردم باشد.

نظریه همبستگی اجتماعی «لئون بورژوا»: در نیمه دوم قرن نوزدهم اساس بیمه‌های اجتماعی را اصل همبستگی اجتماعی عنوان کرد. او معتقد بود افراد یک جامعه دارای ارتباط متقابل با هم هستند و هرکس که در این جامعه نفعی می‌برد مدیون ارتباطات و جامعه است، زیرا تا همه افراد جامعه کار نکنند و فعالیت‌ها سازمان نیابد، هیچ‌کس قادر نیست نفعی ببرد و پیشرفت کند؛ بنابراین، هرکس در برابر نفعی که به او می‌رسد، نسبت به جامعه خود مدیون است. طبق این نظریه، جامعه مانند سیستمی است که افراد آن جامعه اجزای آن را تشکیل می‌دهند. طبق این نظریه، از آنجاکه استفاده‌کنندگان خدمات و نیروی کار کارگران، همه افراد جامعه هستند، بنا بر اصل تعادل عمومی و همبستگی، افراد جامعه موظفاند مخارج مربوط به تأمین زندگی افراد شاغل و فعال را در دوره پیری، سال خوردگی و هنگام بروز خطرات برعهده بگیرند (فایقی، ۱۳۹۹: ۷۰).

«قهرمانی» (۱۴۰۱) با هدف بررسی اثر بهبود فضای کسب و کار و سواد بازاریابی بر توسعه کارآفرینی اعضای صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان روستائیان و عشایر استان اردبیل، به این نتایج دست پیدا نمود: ابعاد بهبود فضای کسب و کار شامل (عملکرد مشتری، عملکرد بازار و عملکرد مالی) و ابعاد سواد بازاریابی (دارایی‌ها و قابلیت‌های بازاریابی، سرمایه‌گذاری در بازاریابی، توانمندی‌های بازاریابی درونی و دارایی‌ها و قابلیت‌های بازاریابی بیرونی) بر توسعه کارآفرینی اعضای صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر استان اردبیل تاثیر دارد.

«زاهدیگ» (۱۴۰۰)، در مطالعه‌ای با عنوان «نقش آموزش‌های ضمن خدمت بر توانمندی و عملکرد شغلی کارگزاران بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر در استان فارس»، به این نتیجه رسید که: آموزش‌های ضمن خدمت، تأثیر مثبت و معنی‌داری بر توانمندی‌ها و عملکرد شغلی کارگزاران بیمه اجتماعی روستائیان، کشاورزان و عشایر استان فارس دارد.

«امیدی نجف‌آبادی و پاینده نجف‌آبادی» (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی تعاونی بیمه خُرد کشاورزی برای مناطق روستایی ایران» دریافته‌اند، مهم‌ترین الزام توسعه بیمه خُرد در سطح خُرد، اعتمادسازی درمورد این بیمه از طریق برنامه‌های آموزشی مناسب در میان اقشار کم‌درآمد می‌باشد.

«سماواتی» (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای با عنوان «نقش بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر بر سطح کیفیت زندگی بیمه‌شدگان»، به این نتیجه دست یافت که: تاثیر ارائه تسهیلات بیمه‌های اجتماعی بر کیفیت زندگی کشاورزان، روستائیان و عشایر، بالاتر از حد متوسط است. بنابراین ارائه تسهیلات بیمه‌های اجتماعی می‌تواند بر کیفیت زندگی کشاورزان، روستائیان و عشایر تاثیر بگذارد. «فایقی» (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تبیین عوامل موثر بر عملکرد صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر شهرستان سروآباد»، به این نتیجه رسید که: عوامل اجتماعی و فرهنگی بر عملکرد صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان و روستائیان و عشایر تاثیر بالایی دارد و در مقابل، عوامل اقتصادی و جغرافیایی، اثرگذاری کمتری روی عملکرد این صندوق دارد.

«ورمزیاری و مرادی» (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «واکاوی موانع توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر در شهرستان کرمانشاه»، به این نتیجه رسیدند که: موانع ساختاری به عنوان مانع کلیدی توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر در شهرستان کرمانشاه مطرح است. این مشکل، برگرفته از مفاهیمی شامل ضعف ضوابط، سازماندهی نامناسب نیروی کار روستایی و عشایری

«حسین نژاد میر» (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «واکاوی موانع و راهکارهای توسعه بیمه کشاورزی کشور»، نتیجه گرفت که مهم‌ترین موانع توسعه بیمه روستایی مربوط به غرامت و امور مالی است. همچنین مهم‌ترین راهکارها مربوط به راهکارهای سیاسی-اداری است و دلایلی مانند شناسایی کشاورزان نمونه و دادن جوایز به آنان، کاهش بروکراسی اداری، حذف و اصلاح برخی مقررات مبهم و پیچیده، ایجاد امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، تمدید قراردادهای بیمه برای کاهش هزینه‌های اداری به‌عنوان راهکار توسعه بیمه می باشد.

«اندرسون»^۱ (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای بیمه اجتماعی را برای کشاورزان نوعی نوآوری می داند که پذیرش آن ازسوی آن‌ها نیاز به طی کردن مراحل خاص دارد. او معتقد است که فلسفه بیمه اجتماعی و منافع معطوف به جامعه، ایجاب می کند که دولت ملزومات و حمایت‌های لازم برای پذیرش آن ازسوی کشاورزان را فراهم آورد.

«آرتور؛ روی و یوجنیا»^۲ (۲۰۱۶) در پژوهش خود به بررسی بیمه جهانی اجتماعی برای مکزیک و مدل‌سازی طرح‌ها تأمین مالی پرداختند. از نظر آن‌ها، ارائه بیمه اجتماعی برای جمعیت در بسیاری از کشورهای در حال توسعه معمولاً از نظر پوشش و منابع مالی نابرابر است. به طور خاص، بیمه اجتماعی مشارکتی که از طریق مالیات بر حقوق و دستمزد تأمین می شود، عموماً طیف وسیع‌تری از خدمات را پوشش می‌دهد، اما فقط برای کارگران رسمی و خانواده‌های آن‌ها در دسترس است. مطالعه «استلی و همکاران»^۳ (۲۰۱۶) نشان داد: حمایت اجتماعی کشاورزان در قالب بیمه‌های اجتماعی، می‌تواند تولید محصولات کشاورزی را افزایش دهد.

«آنجلینی و هیروس»^۴ (۲۰۱۷) در پژوهشی در اندونزی نشان دادند ضعف منابع تولید، عامل اصلی عدم پذیرش بیمه در اقتصاد غیررسمی است و در اثر همین عامل و نیز سطح پایین سواد و مهارت‌های شغلی غیرکشاورزی، زمینه گسترش بیمه‌ها در میان کشاورزان بی زمین، کم زمین، ماهیگیران، بهره برداران حاشیه‌ای و زنان در بخش رسمی مناطق روستایی بسیار محدود شده است.

روش پژوهش

مطالعه با روش پژوهش کیفی با رویکرد «تحلیل مضمون یا تم»^۵ انجام شده است. «تم» در فارسی معادل «مضمون»، «زمینه»، «مایه»، «موضوع»، «مطلب»، «درون مایه» و «مبحث» می باشد (خنیفیر و مسلمی، ۱۳۹۷: ۵۱). تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می کند (Braun & Clarke, 2008:79).

واحد مطالعه این پژوهش شامل: اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها در رشته بیمه در گرایش‌های مختلف؛ مدیران؛ معاونین؛ کارشناسان و مسئولان کارگزاران بیمه در ۳۱ استان می باشند که با روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی و زنجیره‌ای که یک روش نمونه‌گیری غیراحتمالی است، انتخاب شدند و این روش برای مواقعی است که واحدهای مورد مطالعه به-راحتی قابل شناسایی نباشند. حجم نمونه با استفاده از نمونه‌گیری اشیاعی یا قضاوتی (هدفمند) انتخاب شدند و بعد از مصاحبه با ۱۵ نفر، اشباع نظری حاصل شد؛ ولی برای اطمینان مصاحبه تا ۱۸ نفر ادامه یافت. جامعه آماری و توزیع نمونه‌ها به شرح جدول زیر است:

۱. Anderson
۲. Arturo, Roy & Eugenia
۳. Stanley & et al
۴. Angelini & Hirose
۵. Thematic Analysis

جدول ۳. وضعیت جامعه و نمونه پژوهش

واحد مطالعه	جامعه آماری	حجم نمونه
اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها در انواع رشته‌های بیمه	۱۰	۳
مدیران بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر استان‌ها	۳۱	۷
معاونین بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر استان‌ها	۳۱	۳
کارشناسان بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر استان‌ها	۳۱	۱
مسئولان کارگزاری بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر استان‌ها	۳۱	۴
جمع کل	۱۳۴	۱۸

گردآوری داده‌ها با استفاده از روش مصاحبه و ابزار پرسش‌نامه ساختاریافته می‌باشد. برای حصول اطمینان از روایی ابزار به‌منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته‌ها از دیدگاه محققین، از نظرات ارزشمند اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. همچنین به‌طور هم‌زمان از مشارکت‌کنندگان در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد. در طول کدگذاری مصاحبه‌ها از دو نفر کدگذار استفاده شد. میزان (درصد) توافق درون موضوعی دو کدگذار (که باید ۰/۶ یا بیشتر باشد) در مورد یک مصاحبه (کنترل تحلیل) نیز روشی برای پایایی تحلیل است. در پژوهش حاضر از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام‌گرفته استفاده شد که ضریب پایایی بین کدگذاری‌های انجام شده ۰/۸۳ درصد به دست آمد که بیانگر قابل قبول بودن آن است.

یافته‌ها و بحث

داده‌های حاصل از مصاحبه با اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها در انواع رشته‌های بیمه؛ مدیران؛ معاونین؛ کارشناسان و مسئولان کارگزاران بیمه در ۳۱ استان، درخصوص سوال اصلی تحقیق مبنی بر چه مولفه‌هایی برای طراحی الگوی توسعه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر مدنظر می‌باشد؟ و الگوی توسعه بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر چگونه است؟؛ بعد از مقوله بندی و کدگذاری، تحلیل مضمون شده و یافته‌ها طبق جدول زیر نشان داده می‌شود:

جدول ۴. مقوله بندی، کدگذاری و تحلیل مضمون

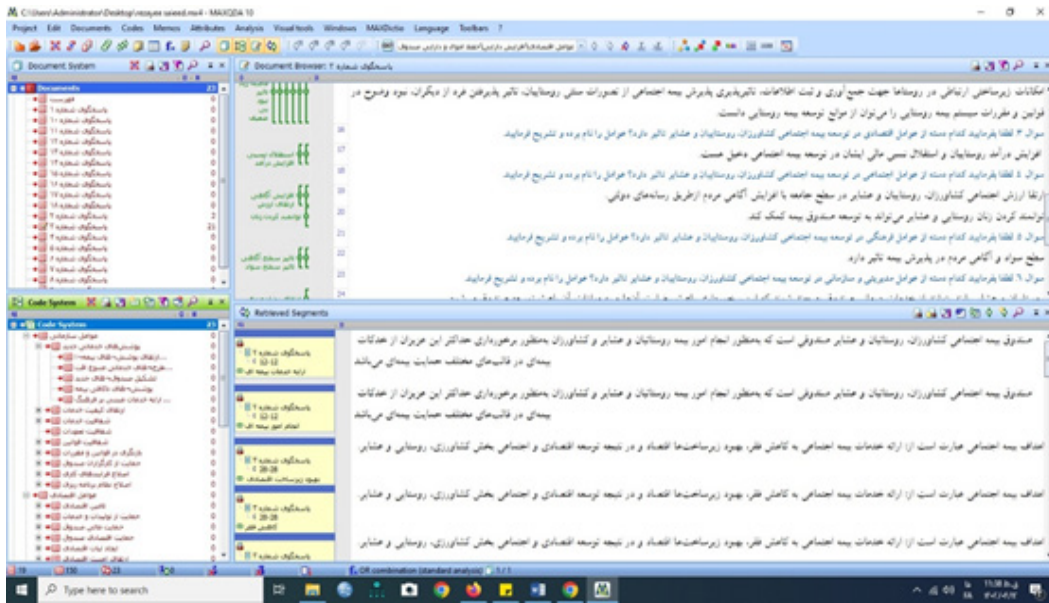
مقوله‌های اصلی	مقوله‌های (تم‌های) انتخابی	ترکیب مقوله‌ها (تم‌های) محوری
	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای سرمایه اجتماعی ارتقای اعتماد 	ارتقای سطح اعتماد؛ اعتمادسازی؛ ارتقای سرمایه اجتماعی؛ بی‌اعتمادی نسبت به بیمه
	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای آگاهی اجتماعی 	ارتقای آگاهی؛ ارتقای آگاهی نسبت به صندوق؛ ناآگاهی نسبت به بیمه
	<ul style="list-style-type: none"> ارتقای کیفیت زندگی ارتقای سطح امید به زندگی 	ارتقای کیفیت زندگی؛ ارتقای خدمات رفاهی؛ افزایش امید به زندگی؛ موانع اجتماعی؛ توسعه اجتماعی؛ ضعف در توسعه اجتماعی
	<ul style="list-style-type: none"> حمایت بهداشتی و درمانی 	حمایت بهداشتی و درمانی؛ ارتقای خدمات درمانی و بهداشتی؛ ضعف زیرساخت بهداشتی و سلامتی
	<ul style="list-style-type: none"> حفظ کرامت انسانی حفظ احترام اجتماعی تأمین نیازها 	ارتقای کرامت انسانی؛ احترام اجتماعی؛ تأمین نیازها؛ تأمین آینده

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های (تم‌های) انتخابی	ترکیب مقوله‌ها (تم‌های) محوری
عوامل اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • حمایت شغلی 	حمایت در زمان بیکاری؛ حمایت شغلی؛ حمایت در زمان حوادث شغلی؛ خدمات حمایتی شغلی؛ خدمات حمایتی زمان بیکاری؛ خدمات حمایتی زمان ازکار افتادگی؛ خدمات حمایتی کارآفرینی
	<ul style="list-style-type: none"> • حمایت اجتماعی • حمایت از ارزش‌های اجتماعی 	حمایت اجتماعی؛ ارتقای جایگاه اجتماعی؛ ارزش اجتماعی؛ افزایش رضایتمندی
	<ul style="list-style-type: none"> • ارتقای عدالت اجتماعی • رفع تبعیض‌ها • توسعه زیرساخت‌های عمومی 	ارتقای عدالت اجتماعی؛ رفع تبعیض اجتماعی؛ کاهش نابرابری اقتصادی؛ نابرابری شهر و روستا؛ کاهش فقر؛ ضعف زیرساخت‌های روستایی؛ ضعف امکانات عمومی
	<ul style="list-style-type: none"> • تأمین امنیت اجتماعی • تأمین امنیت فردی 	ارتقای امنیت اجتماعی؛ ارتقای امنیت فردی؛ کاهش مهاجرت
	<ul style="list-style-type: none"> • مدیریت بحران 	حمایت در زمان حوادث؛ ارتقای خدمات حمایتی در زمان حوادث طبیعی؛ ارتقای خدمات حمایتی در زمان حوادث غیرطبیعی
عوامل فرهنگی	<ul style="list-style-type: none"> • فرهنگ‌سازی بیمه‌ای • توسعه فرهنگ‌پذیرش بیمه 	فرهنگ‌سازی استفاده از صندوق؛ نبود فرهنگ بیمه‌ای؛ ضعف فرهنگ‌سازی بیمه‌ای؛ فرهنگ‌سازی بیمه اجتماعی؛ تعصبات نابجا و غلط؛ موانع فرهنگی؛ تصورات سنتی؛ بی‌میلی خانواده‌ها؛ ضعف در توسعه فرهنگی
	<ul style="list-style-type: none"> • اطلاع‌رسانی صندوق • تبلیغات صندوق 	تبلیغات خدمات صندوق؛ اطلاع‌رسانی خدمات صندوق؛ موانع اطلاع‌رسانی
	<ul style="list-style-type: none"> • آموزش کارگزاران بیمه • آموزش مدیران بیمه • توانمندسازی کارگزاران بیمه • توانمندسازی مدیران بیمه • ارتقای سواد بیمه‌ای 	آموزش و توانمندسازی مدیران؛ آموزش و توانمندسازی کارگزاری؛ آموزش و توانمندسازی؛ سواد اندک جامعه هدف؛ موانع آموزشی
	<ul style="list-style-type: none"> • افزایش درآمد • افزایش دارایی 	افزایش درآمد؛ افزایش دارایی؛ ارتقای درآمد؛ ناتوانی مالی جامعه هدف؛ ضعف توان اقتصادی جامعه هدف؛ سطح درآمد پایین جامعه هدف؛ حفظ اموال و دارایی صندوق
	<ul style="list-style-type: none"> • ارتقای امنیت اقتصادی • ایجاد ثبات اقتصادی 	توسعه اقتصادی؛ ایجاد امنیت اقتصادی؛ ایجاد ثبات اقتصادی؛ توجیه اقتصادی صندوق‌ها
عوامل اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> • حمایت اقتصادی صندوق • حمایت مالی صندوق 	حمایت اقتصادی در شرایط ویژه؛ حمایت مالی؛ حمایت‌های مالی صندوق؛ حمایت‌های اقتصادی صندوق
	<ul style="list-style-type: none"> • حمایت از تولیدات و خدمات 	مشکلات فروش محصولات؛ سیستم‌های سنتی تولید محصولات؛ مشکلات جوی و زیست‌محیطی
	<ul style="list-style-type: none"> • تأمین اقتصادی 	تأمین معیشت؛ تعهدات اقتصادی صندوق‌ها؛ تعهدات مالی صندوق‌ها
عوامل سازمانی	<ul style="list-style-type: none"> • اصلاح فرایندهای کاری • اصلاح نظام برنامه‌ریزی 	برنامه‌ریزی و آینده‌نگری؛ اصلاح ساختار صندوق؛ اصلاح فرایندهای کاری؛ تفویض برخی اختیارات به استان‌ها؛ ارتقای سطح مدیریت‌های صندوق
	<ul style="list-style-type: none"> • حمایت از کارگزاران صندوق 	حمایت دولتی؛ حمایت از عوامل صندوق؛ حمایت از کارگزاران

مقوله های اصلی	مقوله های (تم های) انتخابی	ترکیب مقوله ها (تم های) محوری
پوشش خدمات	<ul style="list-style-type: none"> • بازنگری در قوانین و مقررات • شفافیت قوانین • شفافیت تعهدات • شفافیت خدمات 	<p>ایجاد زمینه تغییر در صندوق‌ها؛ ارتقای خدمات صندوق‌ها؛ بازنگری قوانین صندوق؛ مرزبندی بین خدمات انواع بیمه‌ها؛ ضعف قوانین بیمه؛ بالا بودن حق عضویت؛ شفاف نبودن قوانین؛ شفافیت خدمات؛ کاهش دخالت دولت در صندوق</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • ارتقای کیفیت خدمات 	<p>ارائه خدمات بیمه‌ای؛ ارتقای خدمات صندوق؛ ارائه برنامه‌های حمایتی جدید؛ خدمات ناکافی بیمه؛ ارتقای کیفیت خدمات</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • پوشش‌های خدماتی جدید 	<p>ارتقای پوشش‌های بیمه‌ای جدید؛ ارائه خدمات مبتنی بر فرهنگ مردم؛ پوشش‌های ناکافی بیمه؛ تشکیل صندوق‌های جدید؛ طرح‌های خدماتی متنوع اقتصادی صندوق‌ها</p>

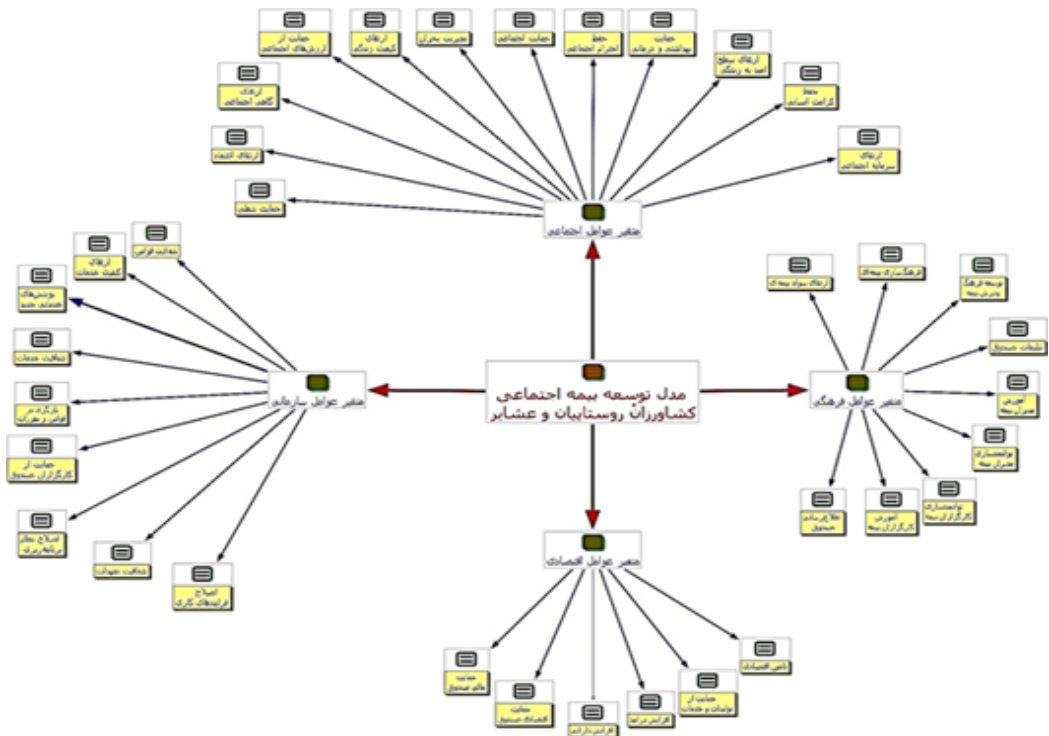
در ادامه به نمونه‌هایی از مصاحبه‌های انجام شده اشاره می‌گردد:

- مصاحبه شماره ۲: «... مهم‌ترین عوامل بازدارنده برای جذب افراد برای عضویت در بیمه: نداشتن دفترچه بیمه خدمات درمانی و مراکز درمان مشابه تأمین اجتماعی؛ بالا بودن سن بازنشستگی؛ تصور غیرشرعی بودن بیمه؛ عدم برخورداری از بیمه بیکاری می‌باشد...».
  - مصاحبه شماره ۴: «... ساختار و توزیع کارگزاری‌ها، مقدار و زمان پرداخت حق الزحمه‌ها، سیستم‌های انگیزشی اعمال شده از سوی مدیران در پذیرش بیمه اجتماعی موثر است...».
  - مصاحبه شماره ۸: «... صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر و کشاورزان با ارائه انواع بیمه‌ها مثل بیمه شخص ثالث، بیمه آتش سوزی، بیمه انواع مخاطرات کشاورزی و دامداری و باغداری، بیمه بهداشت و درمان و سلامتی، بیمه عمر، بیمه بیکاری، بیمه ناتوانی و از کارافتادگی می‌تواند به توسعه این صندوق کمک نماید...».
  - مصاحبه شماره ۱۳: «... ارائه خدمات درمانی مشابه سایر صندوق‌ها و بلکه بهتر؛ استقلال در کمیسیون‌های پزشکی؛ ارائه مزایای کوتاه مدت و برنامه‌های تشویقی برای نسل جوان که می‌تواند آینده صندوق را تضمین کند مثل وام ازدواج و کمک معیشتی ... ایجاد احساس امنیت اجتماعی در قبال عضویت در صندوق می‌تواند به گسترش این صندوق کمک کند ... دامنه و کیفیت خدمات مالی و اقتصادی بیمه‌های اجتماعی باید افزایش یابد تا کشاورزان و عشایر با روی باز این بیمه را بپذیرند...».
  - مصاحبه شماره ۱۶: «... پوشش خدماتی مثل بیمه تصادفات یا انواع بیمه حوادث برای تمامی محصولات کشاورزان و عشایر می‌تواند در توسعه صندوق مفید باشد...».
  - مصاحبه شماره ۱۶: «... پوشش خدماتی مثل بیمه تصادفات یا انواع بیمه حوادث برای تمامی محصولات کشاورزان و عشایر می‌تواند در توسعه صندوق مفید باشد ... اطلاع رسانی درست و واقعی فعالیت‌های بیمه اجتماعی و عمل به این تبلیغات و اطلاع رسانی می‌تواند در توسعه بیمه موثر باشد...».
  - مصاحبه شماره ۱۸: «... ارتقای سطح دانشی کارگزاران و افزایش تعداد کارگزاران بیمه در روستاها و مناطق عشایری و همچنین آموزش و توانمندسازی مسئولین کارگزاری‌ها و افزایش سطح تعهدات بیمه ... مدیران کارگزاری‌ها باید بتوانند فرهنگ و رفتار و آداب و سنن روستاییان و کشاورزان و عشایر را خوب یاد بگیرند تا بتوانند با زبان آن‌ها صحبت کنند...».
- تصویر صفحه بعد شمایی از کدگذاری انجام شده در نرم افزار مکس کیودا را نشان می‌دهد:

شکل ۱. شمای کلی از نحوه کدگذاری مصاحبه‌ها در نرم افزار مکس کیودا

باتوجه به جدول شماره ۴ مربوطه به مقوله بندی، کدگذاری و تحلیل مضمون، کلیه داده‌های حاصل از مصاحبه، با تکنیک کدگذاری تحلیل و مفاهیم اولیه احصاء و پس از استخراج تم‌های فرعی، در مرحله بعد این تم‌ها (فرعی) از نظر مفهوم مشترک و رابطه درونی مفاهیم باهم ترکیب و تبدیل به مفاهیم یا تم‌های اصلی شده و در قالب شکل زیر تبدیل به چهار (۴) تم اصلی شدند؛ که این تم‌ها برای ساخت شبکه مضامین به شرح زیر مورد استفاده قرار گرفت:

شکل ۲. شبکه مضامین مربوط به توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر

در تحلیل شبکه مضمون ترسیم شده فوق می‌توان گفت: برای توسعه صندوق بیمه کشاورزان، روستائیان و عشایر، چهار (۴) مقوله یا تم اصلی می‌توانند دخیل باشند که هر کدام از تم‌ها نیز دارای مولفه‌های فرعی می‌باشند که عبارتند از:

- تم اول عوامل اجتماعی که شامل: ۱. ارتقای سرمایه اجتماعی؛ ۲. ارتقای اعتماد؛ ۳. ارتقای آگاهی اجتماعی؛ ۴. ارتقای کیفیت زندگی؛ ۵. ارتقای سطح امید به زندگی؛ ۶. حمایت بهداشتی و درمانی؛ ۷. حفظ کرامت انسانی؛ ۸. حفظ احترام اجتماعی؛ ۹. حمایت شغلی؛ ۱۰. حمایت اجتماعی؛ ۱۱. حمایت از ارزش‌های اجتماعی؛ ۱۲. مدیریت بحران می‌باشد

- تم دوم عوامل فرهنگی که شامل: ۱. فرهنگ‌سازی بیمه‌ای؛ ۲. توسعه فرهنگ پذیرش بیمه؛ ۳. اطلاع‌رسانی صندوق؛ ۴. تبلیغات صندوق؛ ۵. آموزش کارگزاران بیمه؛ ۶. آموزش مدیران بیمه؛ ۷. توانمندسازی کارگزاران بیمه؛ ۸. توانمندسازی مدیران بیمه؛ ۹. ارتقای سواد بیمه‌ای می‌باشد.

- تم سوم عوامل اقتصادی که شامل: ۱. افزایش درآمد؛ ۲. افزایش دارایی؛ ۳. حمایت اقتصادی صندوق؛ ۴. حمایت مالی صندوق؛ ۵. حمایت از تولیدات و خدمات؛ ۶. تأمین اقتصادی می‌باشد.

- تم چهارم عوامل سازمانی که شامل: ۱. اصلاح فرایندهای کاری؛ ۲. اصلاح نظام برنامه‌ریزی؛ ۳. حمایت از کارگزاران صندوق؛ ۴. بازنگری در قوانین و مقررات؛ ۵. شفافیت قوانین؛ ۶. شفافیت تعهدات؛ ۷. شفافیت خدمات؛ ۸. ارتقای کیفیت خدمات؛ ۹. پوشش‌های خدماتی جدید می‌باشد.

نتیجه‌گیری

بیمه‌های اجتماعی به عنوان جزئی جدایی‌ناپذیر و لاینفک از برنامه‌های رفاهی دولت‌ها هستند که به دلیل ماهیت خاص صندوق‌های بیمه اجتماعی از منظر امنیتی و اقتصادی، دولت‌ها خود را در جایگاه متولی تمامی امور مربوط به این صندوق‌ها، از برنامه‌ریزی تا اجرا قرار می‌دهند. باین‌حال، بررسی‌ها نشان می‌دهد که صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر، نیز به دلیل عقب ماندگی تاریخی در ارائه خدمات بیمه اجتماعی در طی ۵۰ سال گذشته، با شعار پایان ۴۰ سال انتظار، آغاز به ایجاد پوشش مزایای بیمه اجتماعی به اقشار کم درآمد و کمتر برخوردار در تمامی مناطق روستایی و عشایری کشور نمود. قرارداد بیمه‌ای در این صندوق از دو بخش: دولت در حکم کارفرما و فرد بیمه پرداز تشکیل و منعقد می‌گردد. پیش‌بینی می‌گردد که در دو سال ابتدایی فعالیت این صندوق، تمام جامعه مشمول بالغ بر ۷ میلیون نفر افراد بین ۱۸ تا ۵۰ سال سن ساکن در مناطق روستایی، عشایری و کشاورزان غیرساکن در روستاها، تحت پوشش مزایای این طرح قرار گیرند، ولیکن با گذشت بیش از ۱۷ سال از عمر این صندوق، تنها جمعیتی در حدود ۲۲ درصد تا به امروز در این صندوق عضویت یافته‌اند. در این پژوهش، با توجه به موانع و ظرفیت‌های توسعه صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر، مولفه‌های اثرگذار شناسایی شده در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سازمانی، قطعاً در این عدم موفق در گسترش خدمات صندوق، نقش به‌سزائی ایفا نموده‌اند.

صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر نیز با وجود مشارکت عمده دولت با نگاه حمایتی و بیمه‌ای، در طول بیش از ۱۷ سال گذشته، بارها دچار تغییرات در قوانین و مقررات اولیه اعلامی به مردم شده است که باعث شکل‌گیری خلف وعده در اذهان عمومی گردیده است. در بسیاری از موارد حتی موضوع برون‌تر از این نیز بوده است، که صندوق پس از تغییرات در قوانین و مقررات حتی از اعلام شفاف و بی‌پرده آن به بیمه‌شدگان و جامعه مشمولان نیز شانه خالی کرده است. در بخش همگام‌سازی مزایا و خدمات صندوق با مطالبات بروز مردم نیز این صندوق عملکرد نامیدکننده‌ای در مقایسه با سایر صندوق‌های ارائه‌دهنده خدمات با همین الگو داشته است و به دلیل مشارکت عمده دولت در نقش کارفرما و پرداختی دوبرابری دولت در تکمیل مبلغ حق بیمه تعیین شده، دولت از ایجاد تنوع در سبد ارائه خدمات بیمه‌ای علی‌الخصوص در بخش مزایای کوتاه مدت، پرهیز کرده است و تنها مزایا و تعهدات بلندمدت را

متعهد گردیده است که این موضوع نیز از عوامل تاثیرگذار در نارضایتی و عدم استقبال سایر مشمولان از بیمه بوده است. بدین ترتیب، طراحی الگوی توسعه و پیشرفت کارگزاران با در نظر گرفتن تمامی این کاستی‌ها چه در بخش نحوه به کارگیری متقاضیان مجوز کارگزاری تا بخش آموزش و استانداردسازی نحوه ارائه خدمات به مشتریان، می‌تواند تمامی عیوب و نواقص موجود تا به امروز را رفع نماید.

با توجه به مطالعه پیشینه پژوهش‌های فارسی و انگلیسی انجام شده برای این موضوع، اولین نکته ای که اهمیت خود را نشان داد، حاکی از این بود که تاکنون مطالعه مشخصی در این موضوع انجام نشده است و از این حیث می‌توان ادعا نمود که نتایج این مطالعه می‌تواند به عنوان الگویی مستند در به کارگیری مولفه‌های آن برای توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر به کار گرفته شود. در این رابطه، نتایج به‌دست‌آمده در این مقاله با نتایج پژوهش «قهرمانی» (۱۴۰۱) و «زاهدیگ» (۱۴۰۰) از حیث دستیابی به نتایج ارتقای سطح علمی کارگزاری‌ها و تاثیر آموزش‌های ضمن خدمت بر توانمندی‌ها و عملکرد شغلی کارگزاران بیمه اجتماعی روستائیان، کشاورزان، همخوانی دارد. یافته‌های این مقاله با نتایج مطالعه «امیدی‌نجف‌آبادی و پاینده‌نجف‌آبادی» (۱۳۹۹) در خصوص اعتمادسازی و توسعه سرمایه اجتماعی این صندوق از طریق برنامه‌های آموزشی مناسب در میان اقشار کم‌درآمد و توجه به تدوین سیاست‌های حمایتی (معافیت‌های مالیاتی و یارانه‌ها) همخوانی دارد. پژوهش «سماواتی» (۱۳۹۹) نشان داد ارائه تسهیلات توسط بیمه‌های اجتماعی، تاثیر مستقیم آن بر کیفیت زندگی کشاورزان و روستائیان و عشایر دارد که این نتیجه با بخشی از یافته‌های این مقاله همخوانی دارد. پژوهش‌های «فایقی» (۱۳۹۹) تاثیر متغیرهای اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی بر توسعه صندوق‌های بیمه اجتماعی را به اثبات رساند که در این مقاله نیز این عوامل به عنوان عوامل تاثیرگذار مورد تاکید قرار گرفت. نتایج پژوهش «ورمزیاری و مرادی» (۱۳۹۶) و «حسین‌نژادمیر» (۱۳۹۵) و «آنجلینی و هیروس» (۲۰۱۷) در خصوص وجود مشکلات و موانع ساختاری و سازمانی و قانونی در توسعه بیمه‌های اجتماعی، با بخشی از نتایج این پژوهش همخوانی دارد. پژوهش «اندرسون» (۲۰۱۷) از حیث موضوع تاثیر سیاست بیمه اجتماعی در فقرزدایی و توسعه نواحی روستایی با بخشی از نتایج این پژوهش همخوانی دارد. نتایج پژوهش «آرتور؛ روی و یوجنیا» (۲۰۱۶) از حیث موضوع پوشش بیمه در خصوص سلامت و بهداشت و مسائل بیکاری و بازنشستگی جامعه هدف با بخشی از نتایج این پژوهش همخوانی دارد. در نهایت، نتایج پژوهش «استلی و همکاران» (۲۰۱۶) از حیث موضوع حمایت بیمه اجتماعی از محصولات کشاورزی در جامعه هدف با بخشی از نتایج این پژوهش همخوانی دارد. باتوجه به یافته‌ها و نتایج پژوهش پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌گردد:

- باتوجه به اختیاری بودن این بیمه مشوق‌های لازم از قبیل: ایجاد تنوع در سبد خدمات و مزایا و پیش بینی تعهدات کوتاه مدت متناسب با مطالبات و خطرات اقشار کشاورز، روستایی و عشایر با در نظر گرفتن محاسبات بیمه‌ای به دلیل اهمیت پایداری منابع صندوق، در برنامه‌های استراتژیک و بلندمدت صندوق قرار گیرد.

- پیشنهاد می‌گردد با تأمین منابع مالی لازم و با رویکرد حمایتی عدالت و یکسان سازی مستمری‌ها و مزایای این صندوق نیز باهدف از بین بردن فقر مطلق علی‌الخصوص در مناطق محروم و کمتر برخوردار مبنای تصمیمات و سیاست‌گذاری‌های کلان مدیران صندوق قرار گیرد.

- به دلیل اهمیت کیفی سازی مستمر نحوه و روش ارائه باهدف افزایش رضایتمندی مخاطبان و بیمه شدگان این صندوق، الگوی توسعه و پیشرفت مؤسسات کارگزاری شامل: ۱. ارزیابی دوره‌ای کارگزاری‌ها و اجرای طرح بازنگری در استقرار محل جغرافیایی مؤسسات کارگزاری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی انجام گیرد. ۲. برنامه ریزی جهت ارائه دوره‌های آموزشی استاندارد و مستمر بدو ورود و ضمن خدمت به مؤسسات کارگزاری انجام شود. ۳. استقرار نظام نظارت، کنترل و بازرسی مستمر از مؤسسات کارگزاری در دو سطح ستادی و استانی مورد توجه قرار گیرد. ۴. بازنگری و بازبینی در دستوالعمل‌ها و مقررات مربوط به نحوه واگذاری مجوز صورت گیرد.

- پیشنهاد می‌گردد باتوجه به تغییرات گسترده در مقررات با ابلاغ دستورالعمل‌های متعدد، برنامه جامع و الگوی مشخصی در بخش اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی به جامعه مخاطب صندوق متناسب با شرایط اقلیمی، قومیتی و مذهبی هر استان تنظیم گردد تا با کمترین تحریف و با ساده‌ترین و گویاترین شکل ممکن آخرین تغییرات قوانین و مقررات، مزایا و خدمات صندوق برای جامعه مشمولان تشریح و علت آن تبیین گردد.

- پیشنهاد می‌گردد ساختار سازمانی صندوق باهدف افزایش توانمندی نیروی کارشناسی و توسعه فردی کارشناسان، تحقق سازمان‌یادگیرنده و یاددهنده با نگاه‌جانشین‌پروری و در نهایت شناسایی و اصلاح فرایندهای جاری، تسریع در تفکیک و تفویض امور ستادی و صف به جهت لزوم ایجاد فضای امن و تأمین امنیت روانی کارکنان در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی مؤثر کارشناسان و مدیران ستادی و استانی که ضمن افزایش توان اجرایی موجب رضایتمندی بیمه‌شدگان و مخاطبان صندوق می‌گردد.

منابع

- اخوان بهبهانی، علی؛ و مسعودی‌اصل، ایروان. (۱۳۹۹). اصول و مبانی بیمه‌های اجتماعی. تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- اسلام‌دوست، جواد. (۱۳۸۹). بررسی عوامل موثر بر میزان گرایش به صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر (مطالعه موردی: روستاییان شهرستان الشتر). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران. دانشگاه علامه طباطبایی.
- امیدی نجف‌آبادی، مریم؛ و پاینده نجف‌آبادی، امیرتیمور. (۱۳۹۹). طراحی الگوی تعاونی بیمه خُرد کشاورزی برای مناطق روستایی ایران. فصلنامه تعاون و کشاورزی. ۹ (۳۴). ۶۳-۹۱.
- بادینی، حسن. (۱۳۸۷). جستاری نقادانه در نظام حقوقی تأمین اجتماعی ایران. فصلنامه حقوق. ۳۸ (۴). ۵۷-۸۸.
- بشیریه، حسین. (۱۳۹۸). عقل در سیاست (سی و پنج گفتار در فلسفه، جامعه‌شناسی و توسعه سیاسی). تهران: نگاه معاصر.
- بونولی، جولیانو؛ جورج، ویکتور؛ و تیلورگوبی، پیتر. (۱۳۹۸). دولت رفاه در اروپا. ترجمه هرمز همایون‌پور. تهران: مؤسسه عالی پژوهش اجتماعی.
- چینی، حسین و همکاران. (۱۴۰۱). صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر: سالنامه آماری سال ۱۴۰۰. تهران: وزارت تعاون، کار و امور اجتماعی.
- حسین‌نژاد میر، نسرین. (۱۳۹۵). واکاوی موانع و راهکارهای توسعه بیمه کشاورزی کشور. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. لارستان. دانشگاه لارستان.
- حیدرپور، ماشاءالله؛ و ملکی، بختیار. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی و راهکارهای ارتقاء سیاست‌گذاری تأمین اجتماعی در ایران (۱۳۷۶-۱۳۹۶). فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری. ۵ (۱). ۱۳۷-۱۵۸.
- حیدری، ناهید. (۱۳۹۹). بازاریابی بیمه در سازمان تأمین اجتماعی. تهران: دارالفنون.
- خنیفر، حسین؛ و مسلمی، ناهید. (۱۳۹۷). اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی: رویکردی نو و کاربردی. تهران: انتشارات نگاه دانش.
- خیرخواهان، مسعود. (۱۳۹۹). بررسی نظام حقوقی صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- رضوانی، محمدرضا. (۱۴۰۰). برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران. تهران: انتشارات قومس.
- زاهدریگ، سمیرا. (۱۴۰۰). نقش آموزش‌های ضمن خدمت بر توانمندی و عملکرد شغلی کارگزاران بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در استان فارس. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه خوارزمی.
- سعیدی، عباس. (۱۴۰۰). مبانی جغرافیای روستایی. تهران: سمت.

سماواتی، مهدی. (۱۳۹۹). نقش بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر بر سطح کیفیت زندگی بیمه‌شدگان (مورد مطالعه کشاورزان، روستاییان و عشایر تحت پوشش صندوق بیمه اجتماعی استان همدان). فصلنامه علمی - تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری. ۵۱. ۴۹-۷۱.

صدفی، ذبیح‌الله. (۱۳۹۹). فرآیندهای جامعه‌شناختی با تاکید بر مسائل جامعه‌شناسی نظم و تغییر. تهران: نشر چاپار، اساطیر دانش.

فایقی، نیکو. (۱۳۹۹). تبیین عوامل موثر بر عملکرد صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر شهرستان سروآباد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران. دانشگاه خوارزمی.

فولادیان، مجید؛ و فاطمیان، زینب. (۱۳۸۸). خاستگاه فلسفی دولت رفاه پوپر در مقابل با نظرات موافقان کلاسیک و مخالفان معاصر. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۹ (۳۲). ۳۴-۹.

قادرمرزی، حامد؛ فایقی، نیکو؛ و ریاحی، وحید. (۱۳۹۹). تبیین عوامل مؤثر بر اثربخشی عملکرد صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر (مطالعه موردی: شهرستان سروآباد). دوفصلنامه نشریه علمی مهندسی جغرافیایی سرزمین. ۴ (۷). ۲۹۵-۳۰۸.

قهرمانی، هادی. (۱۴۰۱). بررسی اثر فضای کسب و کار و سواد بازاریابی بر توسعه کارآفرینی اعضای صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر استان اردبیل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. مشکین شهر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین-شهر.

کریمی، شهین تاج. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه اجتماعی روستایی در شهرستان بویراحمد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. یاسوج. دانشگاه یاسوج.

مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۰). اساسنامه صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

محمدی میرعزیزی، نوذر؛ مهرآرا، اسدالله؛ و متانی، مهرداد. (۱۳۹۹). توسعه الگوی سیاست‌گذاری در بخش درمان سازمان تأمین اجتماعی. مجله علوم پزشکی رازی. ۲۷ (۹). ۶۴-۷۸.

مسعودی‌علوی، سیدحسین. (۱۴۰۰). تأمین اجتماعی بیمه‌ای در ایران. قم: منهای علم.

مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۹۸). تأمین اجتماع روستاییان (تجارب کشورهای منتخب). تهران: وزارت جهاد کشاورزی.

نعیمایی، بنیامین؛ و شکوری، علی. (۱۳۹۵). چالش‌های اجرای نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در ایران دهه ۹۰. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۱۶ (۶۳). ۵۳-۹.

نعیمی، عمران؛ و پرتو، حمیدرضا. (۱۳۹۹). حقوق تأمین اجتماعی باتاکید بر حوزه‌های بیمه‌ای. تهران: سمت.

ورمزیاری، حجت؛ و مرادی، مصطفی. (۱۳۹۶). واکاوی موانع توسعه بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر در شهرستان کرمانشاه. فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی. ۱۷ (۶۶). ۲۹۱-۳۲۰.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی. (۱۴۰۱). صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستائیان و عشایر. تهران: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

Agricultural Economy and Planning Research Institute (2018). Community support for villagers (experiences of selected countries). Tehran: Ministry of Agricultural Jihad. (In Persian).

Anderson, J.R. (2017). Risk of management in Rural Development. World Bank Rural Development Department. Available: www.Worldbank.org/comrisk.

Angeline, J. & Hirose, K (2014). Extension of Social Security Coverage for the Informal Economy in Indonesia. USA: International Labor Organization.

Arturo, A., Roy, B.A. & Eugenia, I. (2016). Universal social insurance for Mexico Modeling of a financing scheme. *Economic Modelling*. 52 (1). 838.

Braun, V. & Clarke, V. (2008). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*. 3 (2). 77-101.

Chinese, Hossein & et al. (2022). Social Insurance Fund for Farmers, Villagers and Nomads: Statistical Yearbook of 1400. Tehran: Ministry of Cooperatives, Labor and Social Affairs. (In Persian).

Khanifar, H. and Muslimi, N. (2017). Principles and basics of qualitative research methods: a new and practical approach. Tehran: Negah Danesh Publications. (In Persian).

Sadfi, Zabih Elah. (2019). Sociocognitive processes with an emphasis on the sociological issues of order and change. Tehran: Chapar Publishing House, Asatir Danesh. (In Persian).

Shen, C. & Williamson, J.B. (2010). China's new rural pension scheme: can it be improved?. *International journal of sociology and social policy*. 30 (5-6). 239-250.

Stanley, K.N. & et al (2016). Livestock wealth and social capital as insurance against climate risk: A case study of Samburu County in Kenya. *Agriculture Systems*. 146 (2). 44-54.

Townsend, P. (2019). Building Decent Societies: Rethinking the Role of Social Security in Development. USA: International Labor Organization.

Wenner, M. (2005). Agricultural Insurance Revisited: New Developments and Perspectives in Latin American and Caribbean. Rural Development Unit Inter-American Development Bank, Washington DC. 1-61.